

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการวิจัย

3.1 รูปแบบวิธีการวิจัย

รูปแบบการวิจัยนี้เป็นเป็นการศึกษาความได้เปรียบเชิงแข่งขันของการส่งออก สับปะรดกระป๋องของไทย ซึ่งมุ่งศึกษาในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ความได้เปรียบเชิงแข่งขันของการส่งออกสับปะรดกระป๋องของไทย โดยเปรียบเทียบ กับประเทศคู่แข่งหลัก ซึ่งได้แก่ ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย จีน และมาเลเซีย ในตลาดส่งออกที่สำคัญ 7 ตลาด ได้แก่ ตลาดสหรัฐอเมริกา เยอรมัน เนเธอร์แลนด์ สเปน ญี่ปุ่น สหราชอาณาจักร และแคนาดา โดยเปรียบเทียบข้อมูลใน 2 ช่วงเวลา คือ ช่วงปี 2543-2547 และช่วงปี 2548-2552

2. ศึกษาปัจจัยที่กำหนดความสามารถในการแข่งขันการส่งออกสับปะรดกระป๋องของไทย

3. ศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค(SWOT analysis) ของอุตสาหกรรม สับปะรดกระป๋องของไทย จะทำการศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิ และการสัมภาษณ์ผู้ส่งออกของไทย

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการศึกษางานวิจัยนี้จะเป็นการศึกษาจากข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ โดยการศึกษา ความสามารถในการแข่งขันการส่งออกของสับปะรดกระป๋องของไทย โดยเปรียบเทียบกับประเทศ คู่แข่งหลัก ซึ่งได้แก่ ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย จีน และมาเลเซีย ศึกษาปัจจัยที่กำหนด ความสามารถในการแข่งขันการส่งออกสับปะรดกระป๋องของไทย และสำหรับการศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT analysis) ของอุตสาหกรรมสับปะรดกระป๋องของไทย จะ ทำการศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิ และทำการศึกษาจากข้อมูลปฐมภูมิโดยการสัมภาษณ์ผู้ส่งออกของ ไทย จากกลุ่มตัวอย่างของผู้ส่งออกสับปะรดกระป๋องของไทย 5 บริษัท

3.3 ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

แบบแผนงานวิจัยในการศึกษางานวิจัยนี้ สามารถแสดงขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยได้ ดังนี้

1. เขียนโครงร่างและเสนอโครงร่างงานวิจัย

2. ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
3. ทำการวิเคราะห์ข้อมูล
4. จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์
5. ทำการปรับปรุงแก้ไขและจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

3.4 เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีดังนี้

แบบสอบถามการสัมภาษณ์ผู้ส่งออกสับปะรดกระป๋องของไทย เพื่อการศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT analysis)

3.5 การรวบรวมข้อมูล

ทำการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ เพื่อใช้ในการศึกษาความได้เปรียบเชิงแข่งขันของการส่งออกสับปะรดกระป๋องของไทย ศึกษาปัจจัยที่กำหนดความสามารถในการแข่งขันการส่งออกสับปะรดกระป๋องของไทย ตลอดจนทำการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ และข้อมูลทุติยภูมิ เพื่อการศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT analysis) ของอุตสาหกรรมสับปะรดกระป๋องของไทย โดยข้อมูลทุติยภูมิต่างๆ สามารถทำการรวบรวมข้อมูลได้จาก World Trade Atlas ซึ่งเป็นข้อมูลปี พ.ศ 2543-2552 ตลอดจนข้อมูลจากหน่วยงานของราชการ และข้อมูลจากเว็บไซต์ต่างๆ และสำหรับข้อมูลปฐมภูมিরวบรวมได้จากการสัมภาษณ์ผู้ส่งออกสับปะรดกระป๋องของไทย

3.6 การวิเคราะห์ ข้อมูล

ในการศึกษาในงานวิจัยนี้ได้ทำการวิเคราะห์ จากดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ (RCA) และการใช้แบบจำลองส่วนแบ่งตลาดคงที่ (CMS)

1. การศึกษาความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏของการส่งออกสับปะรดกระป๋อง จะทำการศึกษาโดยใช้ดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ (Revealed Comparative Advantage : RCA) ได้ใช้แนวคิดการวัดความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏของ Balassa (1965) ซึ่งมีสูตรในการคำนวณดังนี้

$$RCA = \frac{\frac{X_{ij}}{\sum X_i}}{\frac{W_j}{\sum W}}$$

โดยที่ RCA หมายถึง คำนวณได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ

X_{ij} เป็นมูลค่าการส่งออกสินค้า j โดยประเทศ i

$\sum X_i$ เป็นมูลค่าการส่งออกสินค้าทั้งหมด โดยประเทศ i

W_j เป็นมูลค่าการส่งออกสินค้า j โดยรวมของโลก

$\sum W$ เป็นมูลค่าการส่งออกสินค้าทุกประเภทโดยรวมของโลก

j เป็นสินค้าศึกษา

ถ้าค่า RCA ที่คำนวณได้เป็นดังนี้ คือ

$RCA > 1$ หมายความว่า สัดส่วนของการส่งออกสินค้า j ของประเทศ i ต่อการส่งออกสินค้าทั้งหมดของประเทศ i สูงกว่าสัดส่วนการส่งออกสินค้า j ของโลกต่อการส่งออกสินค้าทั้งหมดของโลก หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ประเทศ i อยู่ในสถานะที่ได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกสินค้า j

$RCA < 1$ หมายความว่า สัดส่วนของการส่งออกสินค้า j ของประเทศ i ต่อการส่งออกสินค้าทั้งหมดของประเทศ i ต่ำกว่าสัดส่วนการส่งออกสินค้า j ของโลกต่อการส่งออกสินค้าทั้งหมดของโลก หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ประเทศ i อยู่ในสถานะที่เสียเปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกสินค้า j

อย่างไรก็ดีในด้านของการคำนวณค่า RCA ยังมีข้อจำกัดบางประการ นั่นคือ ค่าของ RCA จะไม่ได้แสดงถึงการเชื่อมโยงกระบวนการผลิตหรือผลของการกีดกันทางการค้า นอกจากนี้การที่ค่า RCA ลดลง ก็มิได้หมายความว่า ประเทศนั้นๆ จะมีความสามารถในการแข่งขันที่ลดลงไป ทั้งนี้ การที่ค่า RCA ลดลงอาจจะมีสาเหตุมาจากประเทศนั้นๆ มีการส่งออกสินค้าทั้งหมดในปริมาณที่มากขึ้น ซึ่งผลดังกล่าวจะทำให้ RCA มีผลลัพธ์ที่น้อยลงไป นอกจากนี้ในการคำนวณค่า RCA ยังจะต้องมีข้อคำนึงบางประการดังนี้

1. ค่า RCA ของประเทศต่างๆ ที่ทำการแข่งขันกันซึ่งมีค่ามากกว่า 1 ทั้งหมดนั้น เราไม่สามารถนำมาสรุปว่าประเทศที่มีค่า RCA สูงกว่า จะมีความสามารถในการส่งออกสินค้า j มากกว่า
2. ค่า RCA ในการส่งออกสินค้า j สำหรับประเทศที่ส่งออกสินค้าเกษตรเป็นหลัก มักจะมีค่า RCA ที่สูงกว่าประเทศที่ส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมเป็นสินค้าหลัก ทั้งนี้เนื่องจากสินค้าอุตสาหกรรมโดยทั่วไปแล้วมักจะมีมูลค่าที่สูงกว่าสินค้าเกษตร
3. ค่า RCA ที่มากกว่าหรือน้อยกว่า 1 ไม่สามารถบ่งบอกได้ว่าเกิดจากปัจจัยใด

2. การวิเคราะห์ส่วนแบ่งตลาดคงที่ (Constant Market Share Analysis :

CMS) ได้ใช้แนวคิดของ Edward E. Leamer and Robert M. Stern (1970)

การวิเคราะห์ส่วนแบ่งตลาดคงที่ จะเป็นการวิเคราะห์ผลของการเปลี่ยนแปลงการส่งออก เมื่อมีสมมติฐานว่า ส่วนแบ่งตลาดในตลาดโลกของประเทศที่ทำการศึกษามีไม่เปลี่ยนแปลง ทั้งนี้ ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงการส่งออกจะประกอบไปด้วย 3 ส่วน ได้แก่ ผลจากการขยายตัวของโลก (World Growth Effect) ผลกระทบจากการกระจายตัวของตลาด (Market Effect) และผลจากปัจจัยอื่นๆ (Unexplained Residual) ทั้งนี้ในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงการส่งออก สัมประสิทธิ์ของประเทศไทย จะทำการพิจารณามูลค่าการส่งออก 2 ช่วงเวลา โดยได้ทำการกำหนด ตัวแปรต่างๆ ไว้ดังนี้

V = มูลค่าการส่งออกสัมประสิทธิ์ป้องกันในช่วงปีที่ 0

V' = มูลค่าการส่งออกสัมประสิทธิ์ป้องกันในช่วงปีที่ 1

j = ตลาดส่งออกสัมประสิทธิ์ป้องกัน

V_j = มูลค่าการส่งออกสัมประสิทธิ์ป้องกันไปยังตลาดแต่ละตลาดในช่วงปีที่ 0

V'_j = มูลค่าการส่งออกสัมประสิทธิ์ป้องกันไปยังตลาดแต่ละตลาดในช่วงปีที่ 1

r = อัตราการขยายตัวของการส่งออกสัมประสิทธิ์ป้องกันของโลก

r_j = อัตราการขยายตัวของการส่งออกสัมประสิทธิ์ป้องกันของโลกไปยังแต่ละตลาด

จากนิยามตัวแปรข้างต้นในการพิจารณาสินค้าสัมประสิทธิ์ป้องกันในทุกตลาดสรุปได้ว่า ช่วงปีที่ 0 ผลรวมมูลค่าการส่งออกสินค้าสัมประสิทธิ์ป้องกันไปยังแต่ละตลาดทุกแห่ง มีค่าเท่ากับมูลค่าการส่งออกรวมของสินค้าสัมประสิทธิ์ป้องกันในทุกตลาด

$$\sum_j V_j = V_j = V..$$

ช่วงปีที่ 1 ผลรวมมูลค่าการส่งออกสินค้าสัมประสิทธิ์ป้องกันไปยังแต่ละตลาดทุกแห่ง มีค่าเท่ากับมูลค่าการส่งออกรวมของสินค้าสัมประสิทธิ์ป้องกันในทุกตลาด

$$\sum_j V'_j = V'_j = V'..$$

โดยที่ $V..$ คือมูลค่าการส่งออกรวมของสินค้าสัมประสิทธิ์ป้องกันในทุกตลาดในช่วงปีที่ 0

$V'..$ คือมูลค่าการส่งออกรวมของสินค้าสัมประสิทธิ์ป้องกันในทุกตลาดในช่วงปีที่ 1

การวิเคราะห์ส่วนเปลี่ยนแปลงของมูลค่าการส่งออก พิจารณามูลค่าส่วนเปลี่ยนแปลงการส่งออกระหว่างปีที่ 0 และปีที่ 1 ไปยังตลาดส่งออก โดยถือว่าการส่งออกสินค้าชนิดเดียวไปยัง

ตลาดเพียงแห่งเดียว ถ้าหากในปีที่ 1 ประเทศผู้ส่งออกยังคงรักษาส่วนแบ่งการค้าในตลาดโลกไว้ได้ โดยสามารถเพิ่มการส่งออกในอัตราที่เท่ากับการขยายตัวของการส่งออกของโลก (r) ดังนั้นมูลค่าการส่งออกที่เพิ่มขึ้นส่วนหนึ่งในช่วงปีที่ 1 จะมีมูลค่าเท่ากับ $rV_{..}$ อันเป็นผลเนื่องมาจากการขยายตัวของการส่งออกของตลาดโลก (World trade effect) แต่มูลค่าการส่งออกจริงในปีที่ 1 มีค่าเท่ากับ $V'_{..}$ ดังนั้นผลต่างระหว่าง $V'_{..}$ กับ $V_{..}$ ส่วนที่นอกเหนือจาก $rV_{..}$ อาจเป็นผลมาจากปัจจัยอื่นๆ (unexplained residual) ซึ่งถูกตีความว่าเป็นผลของความสามารถในการแข่งขัน (competitiveness effect) ตามวิธีวิเคราะห์แบบ CMS ซึ่งอาจแสดงในรูปของสมการได้ดังนี้

$$V'_{..} - V_{..} = rV + (V'_{..} - V_{..} - rV_{..}) \quad (1)$$

เรียกว่าการวิเคราะห์แบบชั้นเดียว (one-level analysis)

จากสมการที่ (1)

$$V'_{..} - V_{..} = rV + \sum_j r_j V_j + (V'_{..} - V_{..} - rV_{..} - \sum_j r_j V_j) \quad (2)$$

นำ $V'_{..} = \sum_j V'_j$, $V_{..} = \sum_j V_j$, $rV = r \sum_j V_j = \sum_j rV_j$

$$\begin{aligned} V'_{..} - V_{..} &= rV + \sum_j r_j V_j + \sum_j V'_j - \sum_j V_j - \sum_j rV_j - \sum_j r_j V_j \\ &= rV + \sum_j r_j V_j - \sum_j rV_j + \sum_j V'_j - \sum_j V_j - \sum_j r_j V_j \\ V'_{..} - V_{..} &= rV + \sum_j (r_j - r) V_j + \sum_j (V'_j - V_j - r_j V_j) \end{aligned}$$

เรียกว่าการวิเคราะห์แบบสองชั้น (two-level analysis) เป็นการประยุกต์ใช้เพื่อวิเคราะห์ผลการเปลี่ยนแปลงการส่งออกสินค้าสับประรดกระป๋องไปยังหลายๆตลาด ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมูลค่าการส่งออกประกอบด้วย

1. world growth effect : $rV_{..}$ ถ้าหากประเทศผู้ส่งออกสามารถขยายการส่งออกสินค้าสับประรดกระป๋องได้เท่ากับอัตราการขยายตัวของการส่งออกของโลกโดยเฉลี่ย (r) แล้วมูลค่าส่วนเพิ่มการส่งออกจะมีค่าเท่ากับ rV

2. market effect : $\sum_j (r_j - r) V_j$ ถ้าเทอมนี้มีค่าเป็นบวก ($r_j > r$) แสดงว่าตลาดส่งออกสินค้าสับประรดกระป๋องมีการขยายตัวสูงกว่าการส่งออกสับประรดกระป๋องของโลกโดยเฉลี่ย แต่ถ้าหากมีค่าเป็นลบ ($r_j < r$) แสดงว่าตลาดส่งออกมีการขยายตัวต่ำกว่าการขยายตัวของตลาดโลก หมายความว่าสินค้าสับประรดกระป๋องไม่ได้กระจายไปยังตลาดที่มีการขยายตัวมากเท่าที่ควร ดังนั้นจึงทำให้การส่งออกที่ควรจะเป็นส่วนหนึ่งมีค่าติดลบ (นอกเหนือจาก world growth effect แล้ว)

3. unexplained residual or competitiveness effect : $\sum_j (V'_j - V_j - r_j V_j)$ เป็นส่วนที่เหลือจากการนำเอามูลค่าการส่งออกส่วนที่เพิ่มขึ้นจริงลบด้วยส่วนเพิ่มของการส่งออกที่ควรจะเป็น ถ้าเทอมนี้มีค่าเป็นบวก แสดงว่าประเทศสามารถเพิ่มการส่งออกได้มากกว่ามูลค่าที่ควรจะเป็นซึ่ง

กล่าวได้ว่ามีความสามารถในการแข่งขัน แต่ถ้าเป็นลบแสดงว่าสูญเสียความสามารถในการแข่งขัน และไม่อาจรักษาส่วนแบ่งตลาดไว้ได้

ในการวิเคราะห์ค่าของ CMS นี้ยังมีข้อจำกัดดังนี้

1. วิธีการวิเคราะห์ไม่สามารถอธิบายได้ว่า ปัจจัยแต่ละปัจจัยนั้นๆ ทำให้อะไรมีผลต่อมูลค่าการส่งออกที่เพิ่มขึ้นหรือมีมูลค่าที่ลดลง ฉะนั้น จึงต้องใช้ปัจจัยอื่นๆ มาทำการพิจารณาไปด้วย
2. วิธีการวิเคราะห์นี้จะใช้อัตราการขยายตัวของโลกมาทำการศึกษาแทนการใช้อัตราการขยายตัวของการส่งออกของประเทศใดๆ ซึ่งมีการขยายตัวสูงกว่าการส่งออกของโลกโดยเฉลี่ย ทั้งนี้เนื่องจากอาจจะเกิดการ bias ได้ นอกจากนี้การที่ผลของการคำนวณของอัตราการขยายตัวของการส่งออกของประเทศนั้นๆ เพิ่มขึ้น สูงกว่าการขยายตัวของการส่งออกของโลก มิได้บ่งบอกว่าประเทศนั้นๆ จะมีสวัสดิการที่เพิ่มขึ้น
3. วิธีการวิเคราะห์นี้ไม่สามารถนำไปใช้ในการทำนายการเปลี่ยนแปลงของส่วนแบ่งตลาดในอนาคต
4. ผลการคำนวณจะมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับช่วงเวลาที่ใช้ในการศึกษา การจำแนกชนิดของสินค้า ตลอดจนตลาดที่ทำการส่งออก นั่นคือในการศึกษาแต่ละครั้ง ถ้าหากทำการเลือกแตกต่างกันไป ก็อาจจะได้ข้อสรุปที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ผลการคำนวณจะอยู่ภายใต้ข้อสมมติส่วนแบ่งตลาดคงที่

นอกจากข้อจำกัดข้างต้นแล้ว แบบจำลองส่วนแบ่งตลาดคงที่ยังมีสมมติฐานดังนี้

1. อุปสงค์ของประเทศผู้นำเข้าไม่สามารถควบคุมได้ เนื่องจากเป็นตัวแปรภายนอก
2. ส่วนแบ่งทางการตลาดของประเทศผู้ส่งออกจะกำหนดให้มีค่าคงที่ จนกระทั่งประเทศที่ทำการส่งออกนั้นจะสามารถปรับตัวไปตามการเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์ในตลาดนี้ ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งทางการตลาดของประเทศผู้ส่งออกดังกล่าวในตลาดใดตลาดหนึ่ง จะเป็นผลสืบเนื่องมาจากความสามารถในการแข่งขันของประเทศนั้น เมื่อทำการเปรียบเทียบกับประเทศคู่แข่งอื่นๆ ทั้งนี้อาจจะกล่าวโดยย่อได้ว่าความสามารถในการแข่งขันนี้จะขึ้นอยู่กับความสามารถในการปรับตัวด้านอุปทานภายในประเทศผู้ส่งออกนั้นๆ
3. ความยืดหยุ่นของอุปทานการส่งออกมีค่านันต์ จะเป็นการแสดงถึงประเทศผู้ส่งออกสามารถทำการขยายปริมาณการผลิตสินค้าเพื่อรองรับตลาดโลกที่มีการขยายตัวได้เสมอ
4. สินค้าที่ทำการผลิตโดยประเทศผู้ส่งออกต่างๆ มีลักษณะและคุณภาพเหมือน จนไม่ก่อให้เกิดความแตกต่างต่อผู้บริโภค
5. ประเทศผู้ส่งออกไม่มีการร่วมมือกันระหว่างประเทศผู้ส่งออกด้วยตนเองในตลาดโลก